

Arkadiusz Kardas

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
Kolegium Ekonomii
Katedra Ekonomii
a.h.kardas@gmail.com

BEZWARUNKOWY DOCHÓD GWARANTOWANY – MIĘDZY EKONOMICZNĄ UTOPIĄ A REALIZMEM

Streszczenie: Malejące zaufanie do systemu kapitalistycznego, kryzys demokracji, zmiany demograficzne oraz postępujący rozwój techniczny i technologiczny, a także substytucja pracy kapitałem w warunkach rosnącej konkurencji, sprawiły, iż coraz więcej państw decyduje się na zmianę obieranego kierunku w polityce gospodarczej – z neoliberalnego na bardziej socjaldemokratyczny. Efektem tego jest rosnące zainteresowanie wśród rządzących narzędziami służącymi do zmniejszenia nieustannie rozwijających się nierówności ekonomicznych. Jedne z takich narzędzi to bezwarunkowy dochód gwarantowany. Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie wybranych koncepcji owego narzędzia, jego historii, potencjalnych szans i zagrożeń z nim związanych, a także możliwości jego wdrożenia do sfery realnej gospodarki na podstawie dotychczas przeprowadzonych programów pilotażowych.

Słowa kluczowe: nierówności ekonomiczne, sprawiedliwość, bezwarunkowy dochód, polityka gospodarcza, kapitalizm.

JEL Classification: B21, D31, D63.

Wprowadzenie

Zgodnie z prognozami na temat nierówności majątkowych i dochodowych w raporcie wydanym przez World Inequality Lab (instytucji naukowej działającej przy Uniwersytecie Paryskim pod przewodnictwem m.in. T. Piketty'ego) w 2016 r., w świecie reprezentowanym przez Chiny, Europę oraz Stany Zjednoczone Ameryki Północnej, udział w globalnym bogactwie najzamożniejszego 1% społeczeństwa wynosił 33%. Przy założeniu niezmiennego kierunku oraz tempa rozwoju nierówności ekonomicznych w 2050 r. udział najbogatszego 1% populacji w bogactwie ogółem wzrośnie do 39%. Jednocześnie najzamożniejszy

0,1% badanej populacji w 2050 r. zrówna się w posiadaniu pod względem bogactwa z globalnym majątkiem klasy średniej na poziomie 26-27% (z poziomu 16% dla najzamożniejszego 0,1% w 2016 r.) [World Inequality Lab, 2017, s. 17-20].

Mając na uwadze wymienione, a także w dalszym ciągu postępujące procesy globalizacji, ewolucji gospodarki w kierunku gospodarki opartej na wiedzy, jak również zmian na rynku pracy za sprawą postępującego rozwoju technicznego i technologicznego, zauważyć można, że w centrum uwagi wielu państw pojawiają się pomysły, które umożliwiają dostosowanie się społeczeństwa do coraz bardziej zmiennego otoczenia. Rosnąca automatyzacja miejsc pracy, rozwój sztucznej inteligencji – to tylko niektóre z potencjalnych zagrożeń, które sprawiają, iż w niedalekiej przyszłości może dojść do sytuacji, w której miejsc pracy będzie znacznie mniej, niż chętnych do jej podjęcia. Z raportu przygotowanego przez międzynarodową korporację zajmującą się doradztwem strategicznym McKinsey & Company ze stycznia 2017 r. pt. *A Future of That Works: Automation, Employment, and Productivity* można wyczytać informacje o ryzyku, iż niespełna połowa wykonywanych zadań przez ludzi może dzięki dostępnym już technologiom ulec automatyzacji, czego nie należy utożsamiać ze znikaniem obecnych miejsc pracy, lecz ze zmianami zawodów adekwatnie do zmian samych procesów biznesowych. Podczas gdy mniej niż 5% zawodów może być w pełni zautomatyzowanych, obecnie ich liczba mieści się w ok. 60%. Przewiduje się, że w co najmniej ok. 60% wszystkich zawodów minimum 30% wykonywanych czynności przejmą od ludzi maszyny, a w niektórych specjalnościach przytoczony odsetek może nawet dojść do 80% [McKinsey Global Institute, 2017, s. 5].

Jednym z potencjalnych narzędzi mogących sprostać wymienionym zagrożeniom jest coraz częściej wskazywany przez polityków, ale także ekonomistów i socjologów, bezwarunkowy dochód gwarantowany. Bezwarunkowy dochód gwarantowany to koncepcja okresowego wypłacania świadczenia pieniężnego wszystkim obywatelom, bezwarunkowo, tj. bez jakichkolwiek kryteriów wszystkim osobom, które mają pracę lub nie są zatrudnieni, bez względu na wysokość ewentualnego strumienia dochodu. Bezwarunkowy dochód gwarantowany można opisać przy pomocy pięciu następujących cech:

1. Cykliczność – świadczenie wypłacane w regularnych odstępach czasu (np. co miesiąc), a nie jednorazowo.
2. Płatność w gotówce – jest on wypłacany za pomocą odpowiedniego środka wymiany, umożliwiając tym, którzy go otrzymują, prawo wyboru, na co go wydać. W związku z tym nie jest on wypłacany ani w naturze (np. produkty żywnościowe lub świadczenie usług), ani w bonach przeznaczonych do określonego użytku.

3. Indywidualizm – jest przydzielany indywidualnie, a nie np. na całe gospodarstwo domowe.
4. Uniwersalność – świadczenie wypłaca się wszystkim, bez żadnych dodatkowych wymogów.
5. Bezwarunkowość – dochód ten wypłaca się bez wymogu posiadania pracy lub przypadku jej braku, nawet chęci jej podjęcia [www 1].

W debacie publicznej pojęcie bezwarunkowego dochodu gwarantowanego często jest mylone z innymi narzędziami redystrybucji środków publicznych, jakimi są płaca minimalna, minimalny dochód gwarantowany, negatywny podatek dochodowy, dotacje kapitałowe bądź też dochód partycypacyjny. Bezwarunkowy dochód gwarantowany różni się od przytoczonych narzędzi. Płaca minimalna stanowi pewną normę, według której poziom wynagrodzenia za pracę nie powinien być niższy niż określona kwota, z kolei odzwierciedleniem głównej idei minimalnego dochodu gwarantowanego jest publiczne świadczenie pieniężne, wypłacane tylko i wyłącznie po spełnieniu określonych warunków ubogim obywatelom [Szarfenberg, 2015, s. 1]. Negatywny podatek dochodowy, nazywany także odwrotnym, ma na celu dopłacenie osobom najmniej zarabiającym, w przeciwieństwie do podatku normalnego (pozytywnego), który to obywatele płacą na rzecz państwa od osiągniętych dochodów [Friedman, Friedman, 1980, s. 120]. Dotacje kapitałowe natomiast to jednorazowe sumy pieniężne przekazywane bezwarunkowo i jednorazowo każdemu obywatelowi, którzy osiągnęli pewien wiek, przeważnie związany z przekroczeniem wieku pełnoletności [Szlinder, 2018, s. 28]. Ostatnie z przytoczonych narzędzi – dochód partycypacyjny (inaczej obywatelski) – stanowi uzupełnienie innych świadczeń społecznych, tj. np. emerytur, rent, zamiast je zastępować. Zgodnie z tym, co sugeruje przymiotnik *partycypacyjny*, dochód partycypacyjny jest wypłacany nie na podstawie obywatelstwa, lecz partycypacji, a więc w zamian za pewien wkład społeczny realizowany przez obywateli poprzez pracę, kształcenie, wolontariat bądź też aktywne poszukiwanie zatrudnienia [Atkinson, 2017, s. 361]. Mając powyższe na uwadze, w dalszej części artykułu szczegółowej analizie zostanie poddany tylko bezwarunkowy dochód gwarantowany, będący rozwiązaniem łączącym zarazem najlepsze i optymalne cechy wymienionych narzędzi.

1. Rys historyczny, szanse i zagrożenia. Zwolennicy i przeciwnicy bezwarunkowego dochodu gwarantowanego

W historii rozwoju idei bezwarunkowego dochodu gwarantowanego wyróżnia się trzy zasadnicze okresy: początek XVI w., koniec XVIII w. oraz połowę XX w. Pierwsze odniesienia w filozofii społecznej na temat idei nawiązują-

cych do koncepcji bezwarunkowego dochodu gwarantowanego pojawiły się już na początku XVI w. za sprawą T. Morusa oraz J.L. Vivesa. W pracy Morusa pt. *Utopia* autor przywołuje jako skuteczniejsze narzędzie w walce przeciwko złodziejom oraz kradzieżom, zamiast kary śmierci, koncept minimalnego dochodu, przyznawanego w ramach pomocy publicznej dla każdego [More, 1963, s. 44]. Odrobinę dalej w swoich rozważaniach podążył hiszpański humanista epoki renesansu J.L. Vices, według którego władze miejskie mają obowiązek zapewnienia minimum egzystencji wszystkim swoim mieszkańcom, a w szczególności ubogim, udowadniającym w zamian za to, gotowość do podjęcia pracy [www 1]. Pod koniec XVIII w. za sprawą takich myślicieli jak J.A.N. Condorcet, jak również T. Paine, po raz pierwszy pojawiły się koncepcje ubezpieczeń społecznych oraz znanych obecnie form jednorazowych dotacji kapitałowych.

W drugim okresie rozwoju, mianowicie pod koniec XVIII w., przyczynek do debaty na temat narzędzia bliskiego bezwarunkowemu dochodowi gwarantowanemu zaprezentowali w swoich pracach tacy myśliciele, jak Ch. Fourier, J. Charlier oraz J.S. Mill. Najbliższą bezwarunkowemu dochodowi gwarantowanemu formę pomocy społecznej przedstawił w swoim traktacie *Zasady ekonomii politycznej i niektóre jej zastosowania do filozofii społecznej* J.S. Mill. Autor ten sformułował wymóg takiego rodzaju dystrybucji produktów, kapitału, pracy, w której najpierw wyznacza się minimum środków na utrzymanie każdego członka społeczności zarówno zdolnego, jak i niezdolnego do pracy, by następnie pozostałą część podzielić w odpowiednich proporcjach, które należy określić wcześniej, spośród trzech elementów: pracy, kapitału i talentu [Mill, 2009, s. 196].

W trzecim okresie, w połowie XX w. dyskusja w debacie naukowej i publicznej na temat bezwarunkowego dochodu gwarantowanego była bardzo intensywna, co skutkowało połączeniem wcześniejszych wymienionych propozycji pomocy społecznej (tj. minimalnego dochodu, dotacji kapitałowych), w efekcie czego powstały takie koncepcje, jak dywidenda społeczna, premia państwa, dywidenda narodowa czy też negatywny podatek dochodowy.

Koncepcję najbliższą współczesnemu bezwarunkowemu dochodowi gwarantowanemu zaprezentował jako pierwszy w XX w. brytyjski filozof i matematyk B. Russell. W pracy pt. *Drogi do wolności. Socjalizm. Anarchizm. Syndykalizm* przedstawił model społeczny, stanowiący połączenie zalet socjalizmu oraz anarchizmu, który zawierał w swojej budowie cechy idei bezwarunkowego dochodu gwarantowanego oraz dochodu partycypacyjnego. Autor ten stwierdził: „[...] pewien niewielki dochód, wystarczający na artykuły pierwszej potrzeby, powinien być zapewniony wszystkim, niezależnie od tego, czy pracują, czy też nie oraz że większy dochód – o tyle większy, jak mógłby być uzasadniony cał-

kowitą ilością wyprodukowanych towarów – należy dać tym, którzy są gotowi zaangażować się w jakąś pracę uznaną przez społeczność za użyteczną” [Russell, 1918, s. 79 – tłum. A.K.]. Od czasu publikacji pracy B. Russella do dnia obecnego koncepcja dochodu podstawowego uległa licznym przeobrażeniom, aż w końcu przybrała czystą formę bezwarunkowego dochodu podstawowego. Upływ czasu sprawił także, iż analizowana idea bezwarunkowego dochodu gwarantowanego, z racji swojego kontrowersyjnego charakteru, zyskała sobie zarówno licznych oponentów, jak i gorących zwolenników. Wśród przeciwników należy wymienić głównie osoby o takich poglądach politycznych, filozoficznych, ale i również ekonomicznych, takich jak liberalizm, libertarianizm, konserwatyzm lub republikanizm. Wśród zasadniczych zarzutów skierowanych wobec bezwarunkowego dochodu gwarantowanego stawiają oni m.in. następujące uwagi:

- inflacyjny charakter bezwarunkowego dochodu gwarantowanego,
- negatywny wpływ na dynamikę wzrostu gospodarczego,
- spadek podaży pracy; bezwarunkowy dochód będzie stanowił czynnik zniechęcający do podjęcia pracy zarobkowej w niektórych zawodach, w szczególności w najmniej opłacanych bądź niebezpiecznymi dla zdrowia,
- obniżenie wydajności pracy spowodowane niższymi płacami netto w związku z potrzebą sfinansowania dochodu gwarantowanego,
- przyczynienie się do zmniejszenia poziomu prywatnych oszczędności społeczeństwa,
- wysokie koszty wprowadzenia w życie bezwarunkowego dochodu oraz dalszego sfinansowania, nieadekwatne do osiągnięcia zamierzonych rezultatów,
- promowanie, gratyfikowanie ludzkiego lenistwa, niezaradności życiowej, a także postawy roszczeniowej ludności wobec państwa,
- demoralizacja społeczeństwa, stanowiąca źródło wystąpienia różnego typu negatywnych zjawisk i patologii, w związku z niewłaściwym wykorzystaniem otrzymanych pieniędzy,
- stanowienie quasi-podatku dla osób pracujące,
- sprzyjanie zachowaniu konsumpcjonistycznemu,
- sprzyja tworzeniu pułapek ubóstwa, tj. rezygnacji z podjęcia pracy z racji strachu przed utratą świadczeń społecznych) [Standing, 2014, s. 336; Szlinder, 2018, s. 158 i n.].

Do zwolenników natomiast należy zaliczyć osoby o światopoglądzie mieszczącym się w obszarze socjaldemokracji, socjalizmu, komunizmu, komunitaryzmu oraz wszelkich innych form egalitaryzmu i kolektywizmu. W obronie wobec stawianych zarzutów przez przeciwników wdrożenia bezwarunkowego dochodu

gwarantowanego zwolennicy w swoich pracach i wypowiedziach używają następujących argumentów na rzecz dochodu gwarantowanego, są to m.in.:

- korzystny wpływ na wzrost gospodarczy,
- umocnienie pozycji pracowników na rynku pracy w stosunku do pracodawców, która pozwala pracownikom wyboru najlepszej możliwej dla nich oferty,
- przyczynienie się do usunięcia utrwalonych problemów związanych z obecnymi systemami zabezpieczenia społecznego, co sprawi, iż w efekcie rząd poniesie mniejsze koszty netto w porównaniu do tradycyjnych systemów opieki społecznej,
- prodemograficzna natura, dzięki czemu wychodzi naprzeciw kwestii niżu demograficznego oraz problemu starzejącego się społeczeństwa, szczególnie silnie odczuwanych w krajach wysokorozwiniętych,
- wyzwolenie proaktywnego zachowania oraz sprzyjanie przedsiębiorczości wśród członków społeczeństwa, stanowiąc zachętę do podejmowania prac społecznie pożądanych, natomiast niekoniecznie opłacalnych z punktu widzenia ekonomii,
- zwiększanie poczucia bezpieczeństwa społecznego oraz ekonomicznego obywateli,
- przyczynianie się do zmniejszenia bezrobocia, szarej strefy oraz czarnego rynku,
- alternatywne narzędzie do walki z nierównościami ekonomicznymi, ubóstwem i wykluczeniem społecznym,
- sprzyjanie poprawie zdrowia członków społeczeństwa oraz zapewnianie im równowagi psychofizycznej,
- w zakresie edukacji wprowadzenie dochodu gwarantowanego, które przełoży się pozytywnie w sferze szkolnictwa, zarówno tego na poziomie podstawowym, jak i wyższym, zmniejszając tym samym także poziom analfabetyzmu [Frase, 2018, s. 51 i n., 125].

Mając na uwadze powyższe argumenty za, ale i przeciw wprowadzeniu bezwarunkowego dochodu gwarantowanego, warto zwrócić uwagę, iż największą przeszkodą w jego wdrożeniu będą stanowiły podziały polityczne i światopoglądowe wśród rządzących. Wydatkowanie środków publicznych stanowi bardzo drażliwy i konfliktogenny temat w każdej kampanii politycznej oraz debacie publicznej. Najczęstszą praktyką przy kwestiach o tak istotnej wadze dla ludności jest decydoowanie o nich w drodze powszechnego referendum, które stanowi najbardziej powszechną i sprawiedliwą możliwość uczestniczenia w procesie decyzyjnym większości obywateli danego państwa. Dlatego też bardzo ważne jest, aby odpowiednio wcześniej przed przeprowadzeniem referendum na temat wprowadzenia dochodu podstawowego przygotować społeczeństwo poprzez różnego rodzaju edukację oraz uświadamianie o ewentualnych korzyściach, a także o ponoszonych kosztach z nim związanych.

2. Bezwarunkowy dochód gwarantowany, teoria versus praktyka

Historia dochodu podstawowego w jego różnych formach, jak było wspomniane, sięga już czasów renesansu, niemniej w debacie publicznej szczególnego znaczenia nabrała dopiero na początku lat 80. XX w., kiedy to temat dochodu podstawowego na nowo rozgorzał m.in. w takich krajach, jak Holandia, Dania, Niemcy czy Kanada [Szlinger, 2018, s. 58]. Od tamtej pory wiele państw dokonywało prób wprowadzenia dochodu podstawowego (dla przykładu, odrzucenie w referendum w 2016 r. przez Szwajcarów pomysłu wprowadzenia dochodu podstawowego w wysokości 635 franków szwajcarskich) bądź też prowadziło krótkie okresowe programy pilotażowe wraz z badaniami społecznymi. Jednym z przykładów częściowej formy dochodu podstawowego jest wypłacana do dnia dzisiejszego wszystkim rezydentom stanu Alaska od lat 80. dywidenda, w całości finansowana z funduszu majątkowego pochodzącego z wydobywania ropy naftowej. Dodatkowo od wiosny 2017 r. rząd kanadyjski uruchomił trzyletni program pilotażowy, w którym to wybranym losowo czterem tysiącom mieszkańców miasta Ontario w Kanadzie wypłacanie jest świadczenie w postaci bezwarunkowego dochodu podstawowego (w skali roku niespełna 17 tys. dolarów dla osoby samotnej lub niecałe 24 tys. dolarów – dla małżeństw) pod warunkiem, że dane osoby:

- przebywają w testowanej lokalizacji przez minimum 12 miesięcy,
- żyją w ubóstwie bądź uzyskują niskie dochody,
- są w przedziale wiekowym 18-24 lat [Ontario, 2017, s. 3].

W przypadku wylosowania do testu osoby niepełnosprawnej otrzymuje ona dodatkowe 6 tys. dolarów w ciągu roku. Warunkiem towarzyszącym jest to, iż badani mogą zachować tylko połowę swoich dochodów z aktualnej pracy zarobkowej. Po zakończeniu programu pilotażowego zostanie on oceniony przez niezależny instytut badawczy pod kątem zachowania najwyższych standardów, uczciwości i norm etycznych.

Warto dodać, iż obecnie nie tylko w Kanadzie prowadzone są programy pilotażowe, prowadzone są prace studyjne także w wielu innych państwach. Dla przykładu, w Stanach Zjednoczonych swoje programy testowe planują wprowadzić następujące miasta, tj. Chicago w stanie Illinois, Hawaje czy też Oakland i Stockton w Kalifornii. Programy pilotażowe obecnie funkcjonują nie tylko na kontynencie amerykańskim, należy wspomnieć także o trwającym od 2017 r. przez kolejne dwanaście lat programie w Kenii oraz w holenderskim mieście Utrecht, prowadzonym przez kolejne dwa lata, również od 2017 r. Ponadto swój

program pilotażowy w latach 2018-2019 i 2019-2020 planuje także przeprowadzić Szkocja [www 1].

Poza wymienionymi warty uwagi jest również program próbny przeprowadzony w Finlandii w latach 2017-2018 (ostatnia transza dochodu została wypłacona w 2019 r.) oraz aktualnie realizowany w Niemczech (od lutego 2019 r. do lutego 2022 r.) i Włoszech (od kwietnia 2019 r.). Programem pilotażowym w Finlandii objęto losowo wybrane dwa tysiące osób w przedziale wiekowym między 25 a 58 lat, które otrzymywały wcześniej zasiłek dla bezrobotnych. W zamian za zasiłek wylosowane osoby otrzymywały przez dwa lata od państwa bezwarunkowy dochód podstawowy w kwocie 560 euro miesięcznie. Kwota dochodu podstawowego była taka sama dla wszystkich oraz nie podlegała opodatkowaniu i nie była pomniejszana lub cofana w przypadku znalezienia pracy lub podjęcia działalności gospodarczej ani odmowy podjęcia oferowanego zajęcia [Biuro Analiz, Dokumentacji i Korespondencji, 2018, s. 11]. Finlandia obecnie zaprzestała kontynuacji programu. Wstępne wyniki badań wskazują na ogólny wzrost dobrobytu, niemniej jednak bez większego wpływu na zwiększenie liczby bezrobotnych poszukujących pracy [Ylikännö, red., 2019, s. 29-30]. W Niemczech z kolei podjęto program pilotażowy prowadzony przez prof. R. Wielanda z Uniwersytetu w Wuppertal, zgodnie z którym badaniu poddano dwie grupy osób: pierwsza grupa licząca 250 osób będzie otrzymywała miesięcznie zasiłek w kwocie 425 euro, bez spełnienia żadnych dodatkowych warunków. Natomiast druga grupa, kontrolna, licząca 350 osób, będzie pobierać zasiłek dla bezrobotnych na obecnie obowiązujących zasadach [www 2]. We Włoszech z kolei wprowadzono dochód podstawowy dla osób i rodzin o najniższych dochodach, a także ludzi bezrobotnych, jak forma pomocy w czasie poszukiwania pracy.

Dochód podstawowy otrzymywany jest na wniosek oraz wypłacany nie w pieniądzu, lecz w formie specjalnych kart przedpałacowych, w okresie kolejnych 18 miesięcy (po tym okresie można aplikować ponownie o jego przyznanie). Kwota dochodu jest równa 780 euro na miesiąc (dla osoby prowadzącej samodzielnie gospodarstwo domowe), przy czym jednym z warunków skorzystania z programu jest obowiązek rejestracji we włoskim urzędzie pracy, a ponadto przyjęcie jednej z trzech proponowanych ofert z pracy oraz w przypadku obcokrajowców – obowiązek legalnego przebywania na terenie Włoch dłużej niż 10 lat [www 3].

Jak widać na powyższych przykładach, idea bezwarunkowego dochodu gwarantowanego to nie tylko kolejna utopia, lecz coraz bardziej realna alternatywa wobec obecnych form redystrybucji oraz świadczeń społecznych. Mimo

wielu przeciwników i wątpliwości zwiększone zainteresowanie rządów tematem dochodu podstawowego świadczy tylko o tym, iż prędzej czy później przy obecnym tempie wzrostu gospodarczego oraz zachowaniu formy kapitalizmu neoliberalnego wyróżniającego się takimi cechami, jak chociażby: agresywne optymalizacje podatkowe międzynarodowych korporacji, pogardy dla praw pracowniczych, maksymalizowania zysku kosztem ludzkiej krzywdy, wykorzystywanie asymetrii informacji, czy też nieuczciwości umów [Szahaj, 2014, s. 174], taki stan rzeczy jest nie do utrzymania. Dlatego też warto śledzić wyniki badań przeprowadzonych przez miasta pilotażowe, by móc następnie samodzielnie ocenić zasadność lub nieobrania takiego kierunku walki nie tylko z nierównościami i ubóstwem, ale także o wizji nowej formy państwa dobrobytu, na miarę zagrożeń i wyzwań występujących w XXI w.

Podsumowanie

Zaprezentowana koncepcja bezwarunkowego dochodu gwarantowanego stanowi interesującą alternatywę wobec tradycyjnych narzędzi walki z nierównościami ekonomicznymi. Ocenia się, iż bezwarunkowy dochód gwarantowany obok innych, w pewnym stopniu podobnych koncepcji, tj. płaca minimalna, minimalny dochód gwarantowany, podatek negatywy, dotacja kapitałowa czy też dochód partycypacyjny, prezentuje się najbardziej efektywnie z nich wszystkich, łącząc w sobie cechy pozostałych koncepcji, co jest szczególnie istotne w czasach coraz bardziej dotkliwych dysfunkcji systemu kapitalistycznego. Koncepcja dochodu podstawowego dawno już przestała być rozpatrywana przez polityków oraz akademików tylko i wyłącznie w sferze fantasmagorii jako wyraz kolejnej utopii. Niemniej jednak mimo licznych dobrych i obiecujących prognoz oraz wyników programów pilotażowych urzeczywistnienie w pełnej postaci koncepcji bezwarunkowego dochodu gwarantowanego jest jeszcze dalekie od realiów, głównie z powodów politycznych, kulturowych, a przede wszystkim ekonomicznych, aksjologicznych i etycznych. Kość niezgody stanowią w przeważającej mierze m.in. sposoby jego finansowania. Finansowanie bezwarunkowego dochodu gwarantowanego może odbyć się tylko na jeden z trzech sposobów, tj. z własności wspólnej, poprzez zastąpienie obecnych wydatków, zwiększenie długu publicznego (deficytu budżetowego) lub zwiększenie przychodów państwa poprzez wzrost podatków, jak również wprowadzenia nowych obciążeń fiskalnych [Baranowski, Mika, 2017, s. 44]. Wśród propozycji nowych zobowiązań podatkowych wymienia się m.in. opodatkowanie przedsiębiorstw wyko-

rzystujących dane osobowe, stworzenie podatku europejskiego, harmonizację podatków, specjalny podatek od transakcji finansowych, podatek od kapitału zastępującego pracę ludzką pracą maszyn i urządzeń, a więc od szerokorozumianej robotyzacji i automatyzacji siły roboczej [Biuro Analiz, Dokumentacji i Korespondencji, 2018, s. 7]. Mając powyższe na uwadze, wprowadzenie dochodu podstawowego wymaga nie tylko zmiany nastawienia wobec niego polityków, ale przede wszystkim także obywateli, z których to pieniędzy możliwe będzie jego sfinansowanie, co okazać się może zadaniem nie lada trudnym i wymagającym.

W porównaniu do licznych innych utopii, chociażby idealnego państwa Platona, wyspy szczęścia Morusa czy też Nowej Atlantydy F. Bacona, bezwarunkowy dochód gwarantowany jawi się jako realna i rzeczywista odpowiedź na zagrożenia obecnych kryzysów ekonomicznej niepewności, nierówności i ubóstwa. Przeprowadzone liczne badania oraz programy pilotażowe pozwolą w najbliższej przyszłości jednoznacznie ocenić skuteczność lub nie przedstawionego narzędzia.

Literatura

- Atkinson A. (2017), *Nierówności. Co da się zrobić?*, Krytyka Polityczna, Warszawa.
- Baranowski M., Mika B. (2017), *Wielokryterialna ocena projektów bezwarunkowego dochodu podstawowego i gwarantowanego zatrudnienia*, „Praktyka Teoretyczna”, nr 24(2), s. 39-67.
- Biuro Analiz, Dokumentacji i Korespondencji (2018), *Bezwarunkowy dochód podstawowy*, Kancelaria Senatu, Warszawa.
- Frase P. (2018), *Cztery przyszłości. Wizje świata po kapitalizmie*, PWN, Warszawa.
- Friedman M., Friedman R. (1980), *Free to Choose. A Personal Statement*, Library of Congress, New York.
- McKinsey Global Institute (2017), *A Future that Works: Automation, Employment, and Productivity*, McKinsey & Co., USA.
- Mill J.S. (2009), *Principles of Political Economy with Some of their Applications to Social Philosophy*, Project Gutenberg, USA.
- More T. (1963), *Utopia*, Penguin Classics, Harmondsworth.
- Ontario (2017), *Ontario's Basic Income Pilot Studying the Impact of a Basic Income*.
- Russell B. (1918), *Roads to Freedom*, Feedbooks, USA.
- Standing G. (2014), *Prekariat. Nowa niebezpieczna klasa*, PWN, Warszawa.
- Szahaj A. (2014), *Kapitalizm drobnego druku*, Książka i Prasa, Warszawa.

Szarfenberg R. (2015), *Minimalny dochód gwarantowany (MDG), bezwarunkowy dochód podstawowy (BDP), płaca minimalna (PM) – krótkie wprowadzenie*, Warszawa, rszarf.ips.uw.edu.pl/#publikacje (dostęp: 21.06.2019).

Szlinder M. (2018), *Bezwarunkowy dochód gwarantowany. Rewolucyjna reforma społeczeństwa XXI wieku*, PWN, Warszawa.

World Inequality Lab (2017), *World Inequality Report 2018*, WID WORLD, Paris.

Ylikännö M., ed. (2019), *The Basic Income Experiment 2017-2018 in Finland. Preliminary Results*, Ministry of Social Affairs and Health, Helsinki.

[www 1] <https://www.basicincome.org> (dostęp: 21.06.2019).

[www 2] <https://hartz-plus.de/english> (dostęp: 21.06.2019).

[www 3] <https://www.reuters.com/article/us-italy-politics-welfare-factbox/factbox-italy-approves-citizens-income-poverty-relief-scheme-idUSKCN1PB2JY> (dostęp: 21.06.2019).

BASIC INCOME AND ECONOMIC INEQUALITIES – BETWEEN ECONOMIC UTOPIA AND REALISM

Summary: At the time of reduced trust for capitalism system, democratic crisis, demographic changes and progressive technical and technological development, as well as labour substitution for capital, many countries have decided to change the course has taken in economic policy, from neoliberal to more social-democratic. As a result, more and more governments are interested about effective tools used to reduce perpetually developing economic inequalities. One of such a tool is basic income. The aim of this article is to present selected concepts of this tool, his history, potential chances and threats related to it, as well as the possibilities of its implementation in the real economy based on already conducted pilots programs.

Keywords: economic equality, justice, universal basic income, economic policy, capitalism.